

РОЖЕВИЙ ШПАК У МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

К.О. Редінов

Rose-coloured Starling in Mykolayiv region. - K.O. Redinov. - Berkut. 15 (1-2). 2006. - Data about records in 1886–2006 were summarised. Invasions with breeding cases were registered. During own research in 1990–2005 vagrants were observed more frequently with peak in 2002. Birds flew mainly to the north-east. Starlings were observed between 21.05 (1938) and 20.07 (2003). Flocks had from 3 to 120 individuals, on average 30.4 ± 4.1 ($n = 53$). In 1997 10 pairs bred in the Nature Reserve “Yelanetskiy step”, in 2003 – about 100 pairs near the village of Shyrokolanivka (Fig.). [Ukrainian].

Key words: Rose-coloured Starling, *Sturnus roseus*, Mykolayiv region, distribution, migration, breeding.

Address: K.O. Redinov, RLP “Kinburnska kosa”, Shkreptienko-Str. 16, Ochakiv, Mykolayiv region, 57500, Ukraine.

У статті узагальнені та проаналізовані літературні й оригінальні дані щодо перебування рожевого шпака (*Sturnus roseus*) в сучасних межах Миколаївської області в 1886–2006 рр. Місця зустрічей та гніздування описані в хронологічному порядку.

О.О. Браунер (1894) писав, що шпаки зрідка залітають у Херсонську губернію та іноді гніздяться, зокрема біля м. Миколаїв. У Херсонській губернії гніздування шпаків у роки масової появи сарани спостерігав і Й.К. Пачоський (1911). Масову появу птахів зграями чисельністю 50–75 ос. і більше помічено 27.05.1924 р. в Березівському районі Одеського повіту (Бельченко, 1924). Частина повіту, зокрема с. Колосівка, де жив автор повідомлення, з 1937 р. знаходиться в межах Веселинівського району Миколаївської області.

Е.М. Воронцов (1940), вивчаючи орнітофауну заказника “Володимирівська дача” (Казанківський район) з 10.05 по 2.06.1936 р. та з 18.05 по 16.06.1938 р., спостерігав зграйки шпаків у кінці травня. В 1938 р. М.І. Зябров (1940) бачив шпаків рожевих в заказнику “Рацинська дача” (Вознесенський район), в тому числі 24.05 на водопойі. У здобутої 21.05.1938 р. самки була невелика насідна пляма, що вказує на можливість гніздування.

В наступні десятиріччя, аж до початку 1990-х рр., дані про перебування виду в області невідомі, що, на нашу думку, пов'язано з відсутністю спостережень. В цей

проміжок часу рожеві шпаки неодноразово залітали й іноді гніздилися в Одеській та Херсонській областях (Клименко, 1950; Спангенберг, 1954; Пузанов, Назаренко, 1962). Зокрема, в 1958 р. зареєстровано випадок гніздування в Комінтернівському районі Одеської області (Пузанов, Назаренко, 1962), що межує з Миколаївщиною.

У період наших досліджень (1990–2005 рр.) відмічені інвазії виду, що супроводжувались кочівлями та окремими випадками гніздування (рис.). В 1990 р. до 100 ос. спостерігали в районі Волижиного лісу на Кінбурнському півострові (Пирогов, 1994). В околицях с. Широколанівка Веселинівського району 31.05 та 1.06.1991 р. в північному напрямку пролетіло, відповідно, 19 та 30 ос. В 1995 р. 31.05 біля цього ж села спостерігали зграю з 40 ос. Крім того, 6.06 10 ос. разом зі звичайними шпаками (*Sturnus vulgaris*) зібрались на ночівлю на вербі, а 20.06 – 6 ос. годувались на шовковиці у селі (Редінов, 1999).

У 1997 р., за даними М.О. Осипової (Проект..., 1997), зібраними 26.06–4.07, близько 10 пар рожевого шпака гніздилися в покинутій фермі біля природного заповідника (ПЗ) “Сланецький степ” та в зарослому деревами та кущами відшаруванні вапняків у межах заповідника. Можливо, птахи гніздилися тут і в 1996 р. (до 20 ос.). Їх спостерігав і зняв на відео біля ферм та у вольєрі заповідника ботанік О.М. Деркач (Редінов, 2001; Редінов, 2003).

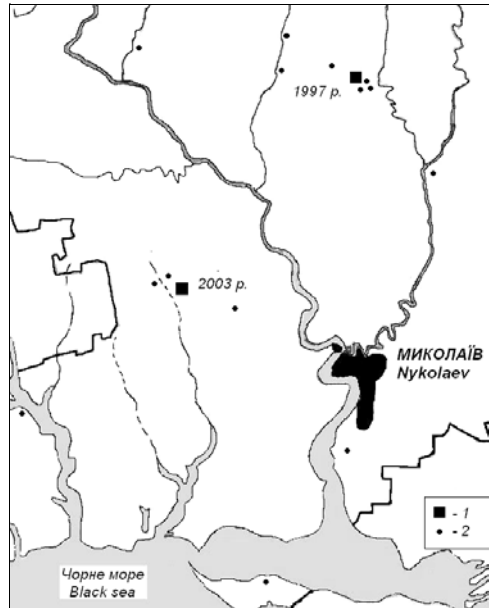
В 2000 р. зграйки шпаків, мігруючих у північно-східному напрямі, відмічені в Єланецькому районі: 27.05 – 18 ос. летіли по долині р. Гнилий Єланець та 28.05 – 3 і 12 ос. біля с. Калинівка (Рединов, 2001).

В 2002 р. інвазія виду була масовою. Птахи летіли переважно в північно-східному напрямі. Так, шпаків спостерігали 26.05 в с. Христофорівка (18 ос.) та с. Піски (120, годувались на черешні) Баштанського району, 27.05 біля с. Трикрати (18) Вознесенського району (Стригунов и др., 2003). Нами в районі ПЗ “Єланецький степ” міграція спостерігалася 30.05–2.06.2002 р. Крім того, 13.06 біля смт Єланець відмічено зграю з 25 ос., що сиділа на дереві. Шпаки летіли зграями ($n = 25$) по 15–80 ос. Всього обліковано близько тисячі птахів. Тільки через балку Прусакову (заповідник та околиці с. Антонівка) 1.06 з 12⁰⁰ до 15⁰⁰ пролетіло 14 зграй загальною чисельністю близько 600 ос. (Рединов, 2003). Окремі зграї годувались в заповіднику та на прилеглих пасовищах. Частина птахів трималась у сумісних зграях із звичайними шпаками. Слід відмітити, що 1–2.06 були значні опади. В липні зграйки з 20–30 ос., що годувалися на шовковиці біля автошляху в Миколаївському районі, спостерігав М.В. Герич (особ. повід.).

У 2002 р. рожеві шпаки спостерігались у великій кількості також в Одеській області. Так, біля с. Калинівка (Комінтернівський район, що межує з Миколаївщиною), на початку червня тримались зграї чисельністю від 30–40 до 700 ос. (Магюхин, Лобков, 2003).

Цікаво, що нами (Костюшин, Рединов, 2004) під час експедиції в пониззя річок Інгулець та Вісунь (схід та південний схід області) 23–27.05.2002 р. вид не спостерігався.

У 2003 р. близько 100 пар рожевих шпаків гніздилися в комплексі ферм біля с. Широколанівка Веселинівського району. Ферми використовуються для зберігання зерна та утримання худоби. Збудовані вони на схилі балки, поряд знаходиться ставок. Крайні ферми розташовані на відстані

Місця гніздування і зустрічей рожевого шпака в 1990–2006 рр. у Миколаївській області.

1 – місця та роки гніздування;

2 – місця зустрічей.

Sites of breeding (1) and records (2) of Rose-coloured Starling in Mykolayiv region in 1990–2006.

близько кілометра від села. Шпаки гніздилися під шиферним дахом, під яким був шар очерету, та в тріщинах стін. Відстань між найбільш віддаленими будівлями, в яких гніздилися птахи ($n = 5$), становила близько 0,8 км. В районі колонії (село) вперше шпаки спостерігалися 10.06, а сама вона знайдена 30.06. В цей день шпаки годували пташенят у гніздах.

Судячи зі спостережень, дорослі годували пташенят переважно тваринною їжею (перетинчастокрилі, жуки, гусінь). З 7.07 шпаки масово літали в село і лісосмуги за рослинною їжею (вишня, черешня, шовковиця). В колонії 13.07 ми відмітили близько 25 птахів, котрі принесли шовковицю пташенят. Шпаків спостерігали на відстані до 2,5 км від колонії.

У вигодовуванні пташенят беруть

участь самець і самка. Інтенсивність годування досягає 8–10 разів на годину (Спангенберг, 1954). Спостереження проведені 11.07.2003 р. з 8⁴⁰ до 11⁰⁵ (145 хв.) за парою, у котрій були дорослі пташенята, мали наступні результати: самець і самка годували пташенят по черзі 72 рази (в середньому 30 разів за годину); проміжки між годуванням тривали від 15 с до 19 хв., а саме воно тривало 2–20 с (в середньому 7). Часте годування пташенят ми пояснюємо тим, що дорослі шпаки збирали їжу переважно на відстані до 30 м від гнізда. Слід зазначити, що ця пара гніздилась окремо від інших, у тріщині стіни. В інших випадках шпаки потрапляли під дах, використовуючи ті ж самі лази, що робило неможливим точний підрахунок пар.

Виліт поршків проходив з 8.07, а 19.07 дві пари ще годували пташенят у гніздах. У траві та на деревах 13–16.07 трималися пташенята, яких догодували дорослі птахи. Пізніше, 20.07, шпаки нами не спостерігались. Судячи з часу вильоту пташенят, будівництва гнізд та відкладання яєць у колонії відбувалось у кінці травня – на початку червня. Синхронність розмноження становила близько 10–12 діб. В наступні роки птахи тут не гніздилися.

У 2004 р. 3.06 біля с. Лимани Жовтневого району Д.С. Олійник (особ. повід.) спостерігав зграю з 20–25 ос., що летіла в південно-східному напрямі.

У 2005 р. 28–30.05 проліт шпаків спостерігали в ПЗ “Сланецький степ”. Птахи летіли в північно-східному напрямі. Всього відмічено 16 зграй (4–120 ос.) загальною чисельністю близько 440 ос. Про інтенсивність прольоту свідчать спостереження 29.05 на маршруті в балці Орловій: з 9³⁰ до 11²⁰ обліковано 12 зграй (334 ос.).

Крайні дати спостереження рожевих шпаків в області: 21.05.1938 р. – 20.07.2003 р. Масова їх поява відмічена в останніх числах травня – перших числах червня: 26.05–3.06. Кількість птахів у зграях (n = 53) коливалась від 3 до 120 ос., в середньому становила $30,4 \pm 4,1$.

Інвазії рожевого шпака, названі В.П. Беліком (1993) “пошуковими міграціями”, в Україні спостерігали неодноразово (Спангенберг, 1954). Протягом останніх 15 років, після значної перерви, вони знову набули масового характеру. В ці роки, з піком чисельності в 1995–1997 рр., гніздування рожевого шпака відмічають у Донецькій, Запорізькій, Херсонській, Миколаївській областях та в Криму (Дядичева, 1999; Костини др., 1999; Гавриленко, 2001; Тараненко, Пилипенко, 2003 та ін.). Вид також спостерігають у центральних та північних областях України (Савостьян, 1995; Кузьменко, 1996; Шевцов та ін., 1997; Луговой, 2002; Гаврилук, 2003 та ін.). В 2002 р. інвазія виду в Україну (Архипов, 2003; Матюхин, Лобков, 2003; Тараненко, Пилипенко, 2003 та ін.) була значною.

Напрямо міграції шпаків, що спостерігалися в Одеській (Архипов, Фесенко, 2005; особ. повід. І.П. Гержика, П.С. Панченка та О.О. Форманюка) та Миколаївській областях (переважає північно-східний), дає підставу вважати, що птахи потрапляють сюди з Балкан. Слід відзначити, що з другої половини 1990-х рр. збільшилась чисельність пролітних і гніздуючих рожевих шпаків у Болгарії, Румунії, Угорщині (Munteanu, 1997).

ЛІТЕРАТУРА

- Архипов А.М. (2003): Краткие сообщения о миграции редких видов птиц в Одесской области. - Чтения памяти А.А. Браунера. Одесса: АстроПринт. 172-175.
- Архипов А.М., Фесенко Г.В. (2005): Сведения о наблюдениях за редкими птицами в районе Кучурганского лимана. - Бранта. 8: 7-15.
- Белик В.П. (1993): Розовый скворец *Sturnus roseus* в Предкавказье и на Дону. - Рус. орн. ж. 2 (3): 347-359.
- Бельченко А. (1924): Появление розовых скворцов. - Южная охота. 5-6: 48-49.
- Браунер А. (1894): Заметки о птицах Херсонской губернии. - Зап. Новорос. об-ва естествоиспыт. Одесса. 19 (1): 39-93.
- Воронцов Е.М. (1940): Материалы по орнитофауне Владимировского лесничества Николаевской области УССР. - Труды н.-и. зоол.-биол. института ХГУ. Харьков. 8-9: 69-88.

- Гаврилюк М.Н. (2003): Встречи розовых скворцов (*Sturnus roseus*) в центральной и северной Украине. - Бранта. 6: 199-201.
- Гавриленко В.С. (2001): Зміни в орнітофауні біосферного заповідника "Асканія-Нова" та його околиць за останні 10 років. - Вісті біосферного заповідника "Асканія-Нова". Асканія-Нова. 51-57.
- Дядичева Е.А. (1999): Розовый скворец *Sturnus roseus*. - Фауна, экология и охрана птиц Азово-Черноморского региона. Симферополь. 43.
- Зябров М.І. (1940): Замітка про птахів Вознесенського лісгоспу Одеської області. - Труды н.-и. зоол.-биол. института ХГУ. Харьков. 8-9: 91-102.
- Клименко М.И. (1950): Материали по фауне птиц района Черноморского государственного заповедника. - Тр. Черноморского государственного зап. ка. Киев: КГУ. 3-69.
- Костин С.В., Бескаравайный М.М., Андрущенко Ю.А., Тарина Н.А. (1999): Розовый скворец в Крыму. - Беркут. 8 (1): 89-97.
- Костюшин В.А., Редінов К.О. (2004): До орнітофауни долини р. Інгулець та пониззя р. Вісунь.- Сучасні проблеми зоологічної науки. Мат-ли конф. Київ: ВПЦ Київський університет. 91-93.
- Кузьменко Ю.В. (1996): Матеріали по червонокнижним та рідкісним видам птахів півночі Придніпровської низовини. - Мат-ли конфер. 7-9.04.1995 р., м. Ніжин. Київ. 72-74.
- Луговой А.Е. (2003): Птицы и орнитология в Закарпатье в XX веке. - Приоритети орнітологічних досліджень. Львів – Кам'янець-Подільський. 38-48.
- Магюхин А.В., Лобков В.А. (2003): Розовый скворец в Северо-Западном Причерноморье. - Чтения памяти А.А. Браунера. Одесса: АстроПринт. 175-176.
- Пачоский И.К. (1911): К орнітофауне Херсонской губернии. - Орнитол. вестн. 3-4: 212-223.
- Пирогов Н.Г. (1994): Материали по редким и малочисленным видам птиц Черноморского заповедника. - Беркут. 3 (1): 50-51.
- Проект організації та охорони природних комплексів природного заповідника "Сланецький степ". Київ, 1997. 1-185.
- Пузанов И.И., Назаренко Л.Ф. (1962): Новые данные о редких птицах Северо-Западного Причерноморья. - Аста Орг. 6 (9): 107-113.
- Редінов К.А. (1999): Материали по редким и малочисленным видам птиц Николаевской области. - Бранта. 2: 152-158.
- Редінов К.А. (2001): Новые данные о редких степных видах птиц в Николаевской области. - Бранта. 4: 122-125.
- Редінов К.О. (2003): Птахи Червоної книги України в заповіднику "Сланецький степ" та на прилеглих територіях. - Роль природно-заповідних територій у підтриманні біорізноманіття. Мат-ли конф., присвяч. 80-річчю Канівського природного заповідника. Канів. 262-263.
- Савостьян В.М. (1995): Зальоти рожевого шпака на Сумщину. - Беркут. 4 (1-2): 87.
- Спангенберг Е.П. (1954): Семейство Скворцовые. - Птицы Советского Союза. М.: Сов. наука. 5: 108-142.
- Стригунов В.И., Ветров В.В., Милобог Ю.В. (2003): Миграция розового скворца (*Pastor roseus*) в Правобережной степи Украины. - Птицы Азово-Черноморского региона. Мат-лы II съезда и научн. конфер. АЧОС (23 АЧОРГ). Николаев. 102.
- Тараненко Л.И, Пилипенко Д.В. (2003): Розовый скворец в Донецкой области. - Птицы басс. Северского Донца. Харьков. 8: 78-82.
- Шевцов А.О., Вавілін Д.В., Вашенко В.А. (1997): Перше спостереження рожевого шпака на Кіровоградщині. - Беркут. 6 (1-2): 46.
- Munteanu D. (1997): Rose-coloured Starling *Sturnus roseus*. - The EBCC Atlas of European Breeding Birds. Their Distribution and abundance. London: T. & A.D. Poyser. 691.

К.О. Редінов,
Регіональний ландшафтний парк
"Кінбурнська коса",
вул. Шкряптієнка, 16,
м. Очаків, Миколаївська обл.,
57500, Україна (Ukraine).

Книжкова полиця

Вийшли з друку:

- "Авіфауна України", вип. 3, 2006. 108 с.
- Орнитологические исследования в Северной Евразии: Тезисы XII Международ. орнитол. конфер. Северной Евразии. Ставрополь: Изд-во СГУ, 2006. 604 с.
- Гащак С.П., Вишневський Д.О., Заліський О.О. Фауна хребетних тварин Чорнобильської зони відчуження (Україна). Славутич, 2006. 98 с.
- Коблик Е.А., Редькин Я.А., Архипов В.Ю. Список птиц Российской Федерации. М.: Товарищество научных изданий КМК. 2006. 256 с.
- Калякин М.В., Волцит О.В. Атлас. Птицы Москвы и Подмоскovie. 2006. София-Москва: Pensoft, 372 с.
- Миноранский В.А., Узденов А.М., Подгорная Я.Ю. Птицы озера Маньч-Гудило и прилегающих степей. Ростов-на-Дону: ООО "ЦВВР", 2006. 332 с.
- Совы Северной Евразии. Москва, 2005. 472 с.